

## DE 'VIJFDE COLONNE'

uur van de Duitse invasie waren hem en zijn volgelingen onbekend en van Duitse zijde waren noch met betrekking tot de NSB'ers, noch met betrekking tot de in ons land wonende Rijksduitsers (dat laatste wellicht met enkele uitzonderingen) operaties voorbereid die bij de inzet van het Duitse offensief tot uitvoering moesten komen en die men dus als zuiver militaire Vijfde-Colonne-activiteit zou kunnen aanduiden. Aldus de resultaten van het naoorlogs onderzoek.

Naoorlogs. De tijdgenoot dacht er anders over. Als twee, drie NSB'ers Nederlandse uniformen naar Duitsland gesmokkeld hadden of als Duitse spionnen veroordeeld waren, waren dan niet *alle* NSB'ers bereid, aan Hitler hand- en spandiensten te verlenen? Zorgden niet Duitsers en NSB'ers voor die geheimzinnige lichtsignalen waar in de eerste maanden van '40 onze pers vol van stond? Zou Hitler niet in Nederland trachten te herhalen wat hem in Noorwegen gelukt was? En moest men de op 4 mei bekendgemaakte arrestatie en internering van een-en-twintig staatsgevaarlijken, onder wie de voornaamste woordvoeder van de NSB in de Tweede Kamer, mr. M. M. Rost van Tonningen, niet als bewijs zien dat onze regering *wist* dat een echte, authentieke Vijfde Colonne in opbouw was?

Ik heb zestien jaar geleden in mijn proefschrift betoogd dat de angst voor de Vijfde Colonne bepaald niet alleen een fenomeen geweest is van de jaren '30 en '40 der twintigste eeuw maar dat integendeel in de geschiedenis nagenoeg elke oorlog (óók de Frans-Duitse van 1870-71, óók de eerste wereldoorlog) begonnen was met verschijnselen welke wij thans als Vijfde-Colonne-paniek zouden aanduiden. In Frankrijk geloofde men bij voorbeeld in augustus '14,

'dat talrijke Duitse arbeiders, reizigers en artisten die in de weken voorafgaand aan het uitbreken van de oorlog, Frankrijk waren binnengekomen om er, naar zij zeiden, werk te zoeken, in werkelijkheid spionnen waren; honderden hunner werden gearresteerd. Ook de Duitse dienstmeisjes golden als verdacht; het licht in hun zolderkamertje 'was een afgesproken teken'. Een speciale actie richtte zich tegen de Zwitserse, ten dele met Duits kapitaal werkende firma 'Maggi' die er van beschuldigd werd, vergiftigde melk te leveren en die bovendien al jaren te voren aan de achterkant van haar over het ganse land verspreide reclameborden geografische aanwijzingen voor het Duitse invasieleger aangebracht zou hebben . . . Het verwijderen der borden geschiedde ook in België . . . Het uit Frankrijk komend bericht van de 'Maggi'-borden leidde er toe dat in Londen 'schroevendraaier-groepen' gevormd werden om de achterzijde van alle emaille-reclameborden te inspecteren . . . Tal van personen werden er (daar) van verdacht, vijandelijk agent te zijn - ook gewone Engelsen, 'alleen maar omdat zij 'er vreemd uitzagen', omdat men gehoord had 'dat zij fluisterden', omdat zij 'stemmen hadden als Duitsers.'